

Banský náučný chodník Rudňany

Kraj:	Košický
Okres:	Spišská Nová Ves
Geomorfologická jednotka:	Volovské vrchy
Geologická jednotka:	gemerské pásmo
Chránené územie:	žiadne
Prístup:	bus Rudňany, kult. dom a pešo k severu na okraj obce po štátnej ceste asi 650 m
Východisko:	Rudňany, štôľňa Rochus
Trasa:	Rudňany: štôľňa Rochus - Námestie baníkov - baňa Západ - štôľňa Krížová
Dĺžka, prevýšenie:	2,9 km, prevýšenie 80 m
Čas prechodu:	1,5 h
Počet zastávok:	8, resp. 9
Náročnosť:	nenáročná trasa

Zameranie chodníka: banícke, geovedné, historické

Typ chodníka: samoobslužný, líniový, obojsmerný, peší, celoročný

Nadväznosť na turistickú značku: nie je

Rok otvorenia: 2017

Aktuálny stav: Informačné panely sú v dobrom stave (2021).

Textový sprievodca: brožúra Banský náučný chodník Rudňany (autor František Machovský, vyd. Obecný úrad Rudňany, 2018, 16 strán) > .PDF; stránka Banického cechu Rudňany venovaná náučnému chodníku > tu

Kontakt: Obecný úrad Rudňany, Rudňany 234, 053 23 Rudňany, tel. 053 / 4499 102

Poznámky: (1) Existujú dva rôzne plány náučného chodníka - jeden s ôsmimi a druhý s deviatimi zastávkami (tento má navyše zastávku „Námestie Baníkov“). (2) Náučný chodník nie je ani v teréne ani v mapách vyznačený, orientácia podľa plánu (na obrázku nižšie) je ale bezproblémová.

Využitelnosť pre školy

Náučný chodník je vhodný ako vlastivedná vychádzka. Odporúčame pridať návštevu múzea Archív rudnianskeho baníctva (info pozri nižšie).

Čo sa oplatí vidieť na trase náučného chodníka a v okolí

Rudňany. Rozľahlá obec juhovýchodne od Spišskej Novej Vsi na severe Volovských vrchov v doline Rudnianskeho potoka a Zimnej - jeho ľavostranného prítoku -, ktorá do roku 1948 používala pomenovanie Koterbachy. Prvýkrát sa písomne spomína v roku 1325 v spojitosti s ťažbou medi, čo zrkadlí jej vtedajší názov Cufurbach. V stredoveku tu prevládala ťažba rúd obsahujúcich zlato, striebro a meď, v 18. storočí a prvej polovici 19. storočia sa ťažili najmä rudy medi, ortuti a striebra a od roku 1895 predovšetkým železná ruda, pričom sa obec stala jej popredným dodávateľom. Jej význam ešte vzrástol po vybudovaní Košicko-bohumínskej železnice, ktorou železnú rudu vozili do železiarní vo Vítkoviciach. Po druhej svetovej vojne vybudovali v Rudňanoch najväčší železnorudný závod v Československu, s čím súvisel prudký rozvoj obce. Okrem železa závod produkoval aj meď, ortuť a baryt. Pre nerentabilitu a negatívne vplyvy na životné prostredie došlo v 90. rokoch 20. storočia k útlmu ťažby a následne aj jej zastaveniu, ktorých neblahé následky nedokáže samotná obec riešiť dodnes. Dlhodobú intenzívnu banskú a spracovateľskú činnosť pripomína mnoho objektov v obci a jej okolí (vstupy do banských štôlní, objekty zrušených prevádzok, sedimentačné plochy (odkaliská) ako environmentálna záťaž). Vo svahu v centre stojí eklektický drevený rímskokatolícky kostol z druhej polovice 19. storočia, neskôr omietnutý a po roku 1989 prestavaný, a pri ňom kaplnka sv. Klementa a banícka zvonica so štyrmi zvonmi. Na neďalekom cintoríne bol v roku 1998 odhalený Pamätník smrteľných pracovných úrazov s 83 menami pracovníkov Železorudných baní v Rudňanoch, ktorí tu v rokoch 1943 - 1994 pri práci prišli o život. Okrem upravených portálov niektorých historických banských štôlní a vystaveného banského vlaku s poslednou vytáženou rudou prezentuje od roku 2004 tunajšiu bohatú históriu baníctva a spracovania rudy miestne múzeum **Archív rudnianskeho baníctva**. Expozícia odbornej baníckej geologicko-meračskej literatúry (časopisy, noviny, zborníky) a dokumentácie, pomôcok a nástrojov meračko-geologických a banských prác (osvetlenie, ochranné pomôcky, výstuž, vrtná technika a pod.), vzoriek rúd a minerálov a exponátov úpravy ťaženej rudy na starom povrchovom závode ako aj novej technológie na novom priemyselnom závode je prístupná verejnosti na požiadanie (kontakt - Anton Šarik, Banický cech Rudňany, tel. 0911 970 715).

Slovenský Orenburg. Hydrotechnický tunel v dolnej časti Markušovskej doliny severozápadne od Rudnianskej v severnom okraji Volovských vrchov vybudovaný v triasových vápencoch masívu Hôrok v

roku 1975 v dĺžke 520 m pre odvod vôd stredného a horného toku Markušovského potoka mimo rozširujúceho sa odkaliska závodu Rudňany Železorzudných baní Spišská Nová Ves, vyplňajúceho dno dolnej časti doliny. Tunel s betónovým riečnym korytom odvádza vodu z hornej časti horského povodia Markušovského potoka - prítoku Rudnianskeho potoka - do povodia Teplického potoka v Hornádskej kotline, pod Markušovcami priamo ústiaceho do Hornádu. Vstupný portál tunela je označený nápisom Slovenský Orenburg 1975.

Galmus. Časť Hnileckých vrchov, podcelku na severe Volovských vrchov, južne od línie Markušovce - Kropachy. Je to vápencovo-dolomitická polokrasová lesno-lúčna plošina, rozdelená Poráčskou dolinou na dve časti. Severná je rozčlenená dolinami (Zlatník, Kamenný potok, Biela voda...), južne od Poráčskeho potoka planina vrcholí skalným masívom Skala (aj Slovinská skala, 1 041 m n. m.). Oblasť je turisticky atraktívna s mnohými výhľadovými miestami (Vysoký vrch, Biela skala...), 9 km dlhou krasovou **Poráčskou dolinou**, vodopádmi (Šikľavá skala...), rekreačnými strediskami a turistickými trasami.

Banské múzeum v Poráčskej doline a detský park **Zahrajme sa na baníkov** > pozri v textoch Poráčskeho baníckeho chodníka

Volovské vrchy. Rozľahlé, až 70 km dlhé a vyše 30 km široké pohorie východo-západného smeru na juhu východného Slovenska zhruba medzi Dobšinou, Rožňavou, Medzevom, Košicami, Margecanmi, Kropachmi, Spišskou Novou Vsou a Dedinkami. Susedí na juhu s Revúckou vrchovinou, Rožňavskou kotlinou, Slovenským krasom a Košickou kotlinou, na severe s Čiernou horou, Hornádskou kotlinou a Slovenským rajom (podcelkom Spišsko-gemerského krasu) a na západe krátko so Stolickými vrchmi. Má komplikovanú vrásovo-zlomovú štruktúru i geologickú stavbu, v ktorej prevládajú paleozoické slabo premenené horniny (fylity, paleovulkanity) s výskytom železných a polymetalických rúd, sadrovca, magnezitu. Pri severnom a východnom okraji sa vyskytujú mezozoické vápence a dolomity (Galmus a oblasť okolo Folkmarskej skaly a Červenej skaly). Pomerne na veľkej ploche presahuje nadmorská výška 1 000 m, najvyšším je vrch Skalisko (1 293 m n. m.) v masíve Volovca v juhozápadnej časti pohoria severne nad Čučmou. Prevláda hornatinový, hladko modelovaný reliéf, len okolo Hnilca a Belej sa vytvorili širšie doliny až brázdy s miernejšie rezaným (podvrchovinným) reliéfom (Hnilecké podolie, Hámorská brázda). Zhruba rovnobežne so severnou hranicou pohoria naprieč - medzi Dedinkami a Margecanmi - preteká Hnilec hlbokou členitou dolinou, pozdĺž severnej hranice pohoria tečie Hornád, vo vnútri pohoria pramení napr. Bodva. Prevažne zalesnené pohorie s nevelkými pôvodne baníckymi sídlami križuje viacero cestných komunikácií vysoko ležiacimi sedlami (Dobšinský kopec, Grajnár, Súľová, Úhornianske sedlo, Štóske sedlo) a prechádza ním (dolinou Hnilca) železničná trať Červená Skala - Margecany.

Názvy zastávok

1. Štôľňa Rochus
2. Kostol a kaplnka sv. Klementa, zvonica
3. (Námestie baníkov)
4. Pamätník obetí banských nešťastí na cintoríne
5. Baňa Západ, autobusová zástavka
6. Archív baníctva Rudňany
7. Baňa Západ, ťažná šachta Mier
8. Štôľňa Terézia
9. Štôľňa Krížová

